

Het Britse bankwezen: meer dan de 'City'

Het Britse financiële stelsel spreekt velen, met name vanwege de bekende 'City', tot de verbeelding. Hoe zijn de karakteristieken van de Britse banken nu werkelijk en welke ontwikkelingen maken zij door? Onderstaand wordt bij deze vragen stilgestaan, waarbij na een korte schets van de Britse economie en voor banken belangrijke sectoren, de belangrijkste trends in de Britse bancaire markt worden besproken (toezicht en wetgeving, consolidaties, concurrentie, ICT, prestaties en marktaandeelen). Daarna wordt het Britse coöperatieve bankwezen en de ontwikkelingen daarin geanalyseerd. Afsluitend komen de prestaties en oriëntatie van enkele individuele banken aan bod.

VK: grillig en afwijkend economisch patroon

Het VK kent een bevolkingsomvang, die circa het viervoudige van die van Nederland bedraagt. Het handelspatroon van het VK wijkt sterk af van dat van de EMU-lidstaten, met een relatief grote afzet buiten het EMU-gebied. De Britse economie kampt al jaren met een tekort op de handelsbalans en loopt conjunctureel al decennia lang uit de pas met de EMU-landen. Tevens kennen de economische ontwikkelingen een grilliger verloop. De huidige conjunctuurcyclus is over zijn hoogtepunt heen. Ondanks de sterke pond vertoont het exportvolume over het afgelopen kwartaal een stijgende lijn.

Afnemend belang banken in financiering MKB

Sinds de recessie van begin jaren negentig zijn de totale bancaire uitzettingen aan het Britse MKB met 9% gedaald. Tevens heeft er een verschuiving van kort en variabel geld naar langere termijn en zelfs vast geld plaatsgevonden. Slechts 3% van de externe financiering van het MKB vindt plaats door middel van participaties en aandelen; het Britse MKB staat meer afwijzend tegen het opgeven van eigendom dan het MKB in de VS of continentaal Europa. Grote ondernemingen maken in veel grotere mate gebruik van aandelenemissies en daarnaast 'commercial paper' (CP) en obligaties. Het gebruik van CP (als ratio ten opzichte van reguliere bancaire kredietverlening) is in het VK (evenals in Frankrijk en Nederland) relatief hoog ten opzichte van andere Europese landen. Waar

in de meeste landen de rating van niet-bancaire schuldbewijzen nog in de kinderschoenen staat, wordt in het VK het leeuwendeel van de grotere bedrijven van een rating voorzien.

Lage spaarzin van particulieren

De bruto spaarquote van de Britten ligt met 14,6% van het BBP ver onder die van Nederland (25,7%) en de EMU (21,6%). In het totale netto vermogen neemt respectievelijk de netto waarde van het eigen huis en levensverzekeringen en pensioenen een aandeel van 30 en 40 procent in. Veel Britse consumenten namen in 1999 een extra hypotheek op de overwaarde van hun huis door de gestegen huizenprijzen. Het aandeel van consumentenkrediet in de totale schulden is over de afgelopen vijf jaar toegenomen van 11 naar ruim 17 procent; een groot deel hiervan komt voor rekening van credit card maatschappijen. De Britse overheid stimuleert besparingen en beleggingen onder kleine en nieuwe spaarders door middel van het belastingvrije 'Individual Savings Account'.

Teruglopend beroep overheid op kapitaalmarkt

De bruto staatsschuld is sinds de recessie in het begin van de jaren negentig aanvankelijk sterk opgelopen, maar kent de laatste jaren weer een scherp dalende lijn (tot ruim 48% van het BBP in 2001). De Britse overheid kende in 1993 nog een financieringstekort van 8% van het BBP; inmiddels is dit omgebogen tot een licht overschot. Wat betreft de overheidsfinanciën is het VK gereed om toe te treden tot de EMU. Het Britse publiek voelt echter nog weinig voor toetreding.

Deregulering, modern toezicht en concurrentie

De jaren tachtig worden gemarkeerd door een sterk toenemende deregulering van de financiële sector. Tot het einde van de jaren negentig waren er maar liefst negen verschillende toezichthouders. In 1999 is hierin een majeure verandering gekomen door de oprichting van de 'Financial Services Authority' (FSA), waarmee het toezicht is geïntegreerd in één toezichthouder. Een uitzondering wordt gevormd door de 'building societies' (BS; onderlinge financiële instellingen die hoofdzakelijk actief zijn op de spaar- en

hypotheekmarkt). Aangezien zij een andere status hebben dan banken vallen zij tevens onder een ander toezichthoudend orgaan, de zogenoemde 'Building Societies Commission'.

In het voorjaar van 2000 werd in opdracht van de Britse overheid een rapport over concurrentie in het bankwezen in het VK gepubliceerd (met betrekking tot betalingsverkeer en bankdiensten aan particulieren en het MKB). De conclusies waren duidelijk en hard: Britse consumenten en kleine ondernemers betalen gezamenlijk per jaar 3-5 miljard pond (5-8 miljard Euro) teveel voor bankdiensten; stevig ingrijpen zou noodzakelijk zijn. Een belangrijke aanbeveling luidde om strikter toe te zien op fusies binnen de Britse bancaire sector die de concurrentie (verder) kunnen verstoren. De overheid pakte de conclusies meteen serieus op, wat in de markt tot een algemene verwachting van verstrakend toezicht op Britse banken en een rem op verdere consolidaties leidde. In de zomer nam Barclays Bank echter (de ex-BS) Woolwich over, vlak nadat de Britse overheid aangaf niets te voelen voor een automatische concurrentietoets voor bankfusies. De overheid wil haar kaarten juist inzetten op meer transparantie in tarieven en voorwaarden van banken om de concurrentie te bevorderen.

Consolidaties, concentraties en diversificaties

Sinds de jaren tachtig wordt de Britse financiële sector gemarkeerd door de komst van nieuwe toetreders in deelmarkten. Zo begonnen de retail-banken met activiteiten op de hypotheekmarkt, hetgeen voorheen het exclusieve domein van de BS was geweest. Tevens is er een steeds sterkere voorkeur onder consumenten ontstaan voor beleggingen in aandelen in plaats van het aanhouden van spaargelden. Banken hebben hierop gereageerd door beleggingsfondsen op te richten, allianties aan te gaan met beleggingsmaatschappijen of door levensverzekeraars over te nemen.

De Britse bancaire sector is in vergelijking met andere EU-landen niet sterk geconcentreerd. Gemeten naar de activa van de vijf grootste banken als percentage van de activa van alle banken, kent het VK een concentratiegraad van 28% (Zweden bijvoorbeeld 90%). De recente herstructurerings- en consolidatie-activiteiten in het VK zijn hoofdzakelijk binnenlands.

Het consolidatieproces werd eind 1999/begin 2000 gekenmerkt door de overnamestrijd tussen de twee kleinere banken Royal Bank of Scotland (RBS) en de Bank of Scotland (BoS) met betrekking tot de veel grotere National Westminster Bank. De strijd is uiteindelijk beslecht in het voordeel van de RBS en heeft geleid tot de vorming van de Royal Bank of Scotland Group (RBSG). RBSG is nu de tweede Britse bank naar omvang van activa. Deze strijd heeft het gehele consolidatieproces in het VK opgeschud. Ook het 'cross-sector' en 'cross-border' consolidatieproces zal de komende jaren intensiveren. De kans van een overname van een Britse bank door een Europese bank is aanzienlijk vergroot en het consolidatieproces tussen verzekeraars en banken zal in het VK in de komende jaren waarschijnlijk een hoge vlucht nemen. Dit laatste zal mede worden versterkt door de modernisering van het Britse pensioensysteem, die tal van kansen aan bankverzekeraars zal bieden.

Concurrentie van niet-banken

Voorals de retail-markt zal de komende jaren worden gekenmerkt door een hevige consolidatiestrijd. Concurrentie komt niet alleen van de banken zelf, maar ook van verzekeraars, credit card instellingen en winkelbedrijven. De Britten zijn binnen Europa, waarschijnlijk samen met de Scandinaviërs, het meest vooruitstrevend wat betreft modern bankieren. De meeste banken zijn actief met telefoon- en Internet-bankieren en ook het 'mobile banking' en TV-bankieren is in opkomst. Juist voor nieuwe toetreders is het benutten van deze distributiekanaalen interessant, omdat op een eenvoudige en snelle wijze een grote doelgroep bereikt kan worden. Een voorbeeld is de Internet-bank Egg; zij heeft in een kort tijdsbestek (2-3 jaar) circa een miljoen klanten geworven. Wel draait deze bank nog met grote verliezen.

De belangrijkste trends in de retail-sector zijn e-commerce en supermarkt-bankieren. Binnen het concept van supermarkt-bankieren kan een onderscheid worden gemaakt in twee modellen. Het eerste model is het Amerikaans model, waarbij de banken diensten aanbieden in de supermarkt onder hun eigen banknaam. In het tweede model, het Britse model, bieden banken hun diensten aan onder de naam

van de supermarkt. In het VK heeft supermarkt-bankieren een relatief grote vlucht genomen. De diensten bestaan uit het aanbieden van credit cards, levensverzekeringen, pensioenen en persoonlijke leningen. Credit card maatschappijen (zoals bijvoorbeeld Visa) hebben inmiddels in het VK zo'n grote voet aan de grond gekregen, dat zij ook andere bancaire diensten, zoals de lucratieve persoonlijke kredietverlening, zijn gaan aanbieden.

Marktaandelen divers

De tien belangrijkste banken in het VK tezamen worden de Major British Banking Groups (MBBG) genoemd. Circa 75% van alle private tegoeden in het VK zijn geplaatst binnen de MBBG. Circa 74% van alle hypotheekleningen zijn uitgezet door de MBBG (22% door de BS). De MBBG hebben een marktaandeel van circa 53% in consumentenkredieten (de BS circa 25%). Onderstaande tabel geeft de marktconcentraties en marktleaders voor verschillende bancaire producten weer (NatWest is hier nog opgenomen als een zelfstandige bank).

Elk lid van de MBBG heeft kapitaalratio's die met gemiddeld 12,5% boven het minimum van tien procent liggen (de Bank of England stelt een hogere eis dan het Bazel-akkoord). Ook de Tier-one ratio's liggen met gemiddeld 9,5% ver boven het Bazel-minimum van vier procent en dat van Europese concurrenten. Britse banken zijn de meest winstgevendste banken ter wereld. De sterke winstgevendheid heeft tot een aanzienlijke kapitaalopbouw geleid; vijf grote banken hebben in 1999 aandelen ingekocht (voor in totaal circa 10 miljard gulden). Factoren, die aan deze prestatie hebben bijgedragen zijn: gunstig economisch klimaat, nadruk op de binnenlandse markt, goed kredietrisico-management systeem, kostenefficiëntie en relatief hoge rentemarges. De laatste hangen samen met het feit, dat Britse consumenten tot dusver

nauwelijks lijken te 'shoppen'. Deze marges komen desondanks toch steeds meer onder druk te staan. Het vasthouden aan de hoge marges leidt steeds meer tot verlies aan marktaandeel. Dit geldt vooral voor hypotheekbanken.

Vele coöperaties worden beursgenoteerd

De 'building societies' (BS) sector ontwikkelde zich grotendeels gedurende de negentiende eeuw. De activiteiten bestonden voornamelijk uit het aantrekken van spaargelden om deze vervolgens uit te zetten als hypotheekleningen. De BS zijn in bezit van de klanten (spaarders en hypotheekhouders) en het eigen vermogen bestaat hoofdzakelijk uit ingehouden winsten. De BS worden tot de coöperatieve banken gerekend. Tot in de jaren tachtig domineerden de BS de hypotheek- en de spaarmarkt. Met de zogenoemde 'Building Society Act' van 1986 ontstond de mogelijkheid zich om te vormen tot een commerciële bank. Het marktaandeel van de BS als groep liep hierdoor snel terug. Het huidige wettelijke raamwerk voor de BS is vastgelegd in de zogenoemde en minder stringente 'Building Societies Act 1997'. Wettelijk dient tenminste 75% van de activa van een BS te bestaan uit woning hypotheekleningen en tenminste 50% van de passiva te bestaan uit spaargelden van de leden van de society.

De concentratiegolf kent een aantal fasen. Tot 1990 bestond zij voornamelijk uit fusies tussen BS. Vanaf 1989 vormden BS zich om tot zelfstandige banken (NV) of gingen op als dochteronderneming in een grotere entiteit. Met de nieuwe BSA 1997 vormden in 1997 vijf van de acht grootste BS zich om tot banken (circa 60% van de totale activa van de BS tot dat moment). De overgebleven BS hebben daarna weer sterk aan marktaandeel kunnen winnen door de rentemarges te laten inkrimpen (tot gemiddeld 1,2% tegenover ruim 2% voor 'reguliere' banken) om zo hun cliënten betere tarieven voor sparen en lenen te

<i>Product, 1999</i>	<i>Aandeel van top 5</i>	<i>Marktleader, %</i>	<i>Tweede, %</i>	<i>Derde, %</i>
Hypotheekleningen	55 %	Halifax, 19	Abbey National, 14	Lloyds, 10
Credit cards	67 %	Barclays, 24	Lloyds, 15	HSBC, 12
Persoonlijke leningen	49 %	Lloyds, 16	Barclays, 12	NatWest, 8
Betaalrekeningen	86 %	Lloyds, 27	Barclays, 19	NatWest, 18
Spaarrekeningen	67 %	Halifax, 21	Abbey National, 18	Nationwide, 10
Levensverzekeringen	41 %	Prudential, 11	Norwich Union, 11	Standard Life, 8
Beleggingsfondsen	27 %	Schroeder, 11	M&G, 5	Mercury, 4

bieden en daarmee op prijs meer concurrerend te zijn. Het nadeel is, dat door deze strategie de winstgevendheid van de sector deels is afgenomen en BS met hoge kosten-baten ratio's kampen. Bovendien bestaat er een grote afhankelijkheid van de hypotheekmarkt, welke zijn top in het VK inmiddels bereikt lijkt te hebben. Een verdere consolidatiegolf onder de overgebleven BS ligt in de komende jaren daarom voor de hand. De (huidige) vijf grootste BS hebben een marktaandeel van meer dan tweederde van de sector. In beginsel zijn BS niet actief in leningen aan het MKB. Hierop bestaan enkele uitzonderingen en sommige BS bieden ook levensverzekeringen en credit cards aan.

Zeven banken onder de loep

In onderstaand tabel worden de prestaties en karakteristieken van een vijftal individuele banken gepresenteerd. Met uitzondering van Nationwide - de grootste nog bestaande 'building society' - zijn allen een NV. De gunstige ROaE (rendement op het gemiddelde eigen vermogen) en kosten-baten verhouding van de Britse banken springt meteen in het oog. De ROaE steeg tussen 1998 en 1999 met gemiddeld 20,5% voor de banken in het VK; Portugal liet dezelfde positieve ontwikkeling zien en ook de banken in de Benelux kenden een gemiddelde stijging van de ROaE van 20%; hekkesluiter is Duitsland met een stijging van minder dan 10%. Uiteraard zegt de ROaE ook iets over de mate van financiering met eigen vermogen; om die reden is ook de ROaA (rendement op de gemiddelde totale activa) opgenomen. De kosten-baten ratio ligt in het VK gemiddeld op 50% ten opzichte van bijvoorbeeld 76% in Duitsland en 66% in Nederland.

Naar een 'cross-border' consolidatieproces

De Britse bancaire sector wordt gekenmerkt door overcapaciteit ten gevolge van nieuwe toetreders, technologische vernieuwing en teruglopende vraag naar traditionele bankdiensten. De steeds verder toenemende concurrentie zet de winstmarges onder druk (vooral op de spaar- en hypotheekmarkt). Toch zijn Britse banken zeer winstgevend. Vooral de rentemarges komen echter steeds meer onder druk en het vasthouden aan de hoge marges leidt steeds meer tot verlies aan marktaandeel. Een verhevigde concurrentie en verkrappende marges zullen een verdere herstructurering en consolidering van het Britse bankwezen bespoedigen.

Na een verder consolidatieproces, waarbij opnieuw BS tot een NV geconverteerd zullen worden of op zullen gaan in een grotere beursgenoteerde bank, zal het 'cross-sector' consolidatieproces verder momentum krijgen. Een verzadiging van de markt, een neergaande conjunctuur en een toename van concurrentie van nieuwe en niet-financiële dienstverleners zal de winstgevendheid van de Britse banken de komende jaren negatief beïnvloeden. Dit zal ook het moment zijn dat de winstgevendheid meer in de pas zal lopen met die van banken in continentaal Europa. Ook zal dan het 'cross-border' consolidatieproces tussen Britse en Europese banken doorzetten.

oktober 2000

Marcel Jeucken (030-2162685)

M.H.A.Jeucken@rn.rabobank.nl

	1999	HBSC	RBSG	Barclays	Lloyds TSB	Nationwide BS
Activa (mrd GBP)		352,3	264,3	246,7	149,5	52,1
Eigen vermogen (mrd GBP)		23,3	13,7	8,8	8,7	2,9
Toevertrouwde middelen (mrd GBP)		246,5	170,7	144,5	103,5	41,2
Totale kredietverlening (mrd GBP)		157,0	139,7	113,5	102,6	41,5
Netto winst (mrd GBP)		3,7	2,6	1,8	2,5	0,3
Tier 1 Ratio		8,5	8,8	7,5	10,0	10,33
Rentemarge		2,86	2,12	2,02	3,27	1,72
ROaE		17,5	20,0	21,3	31,1	9,71
ROaA		1,02	0,97	0,79	1,72	0,55
Kosten-baten ratio		54,0	65,9	61,4	43,9	55,3